

STIV HARVI
I DENEN MILNER

**Potpuno
otvoreno
i bez uvijanja**

KAKO PRONAĆI, ZADRŽATI
I RAZUMETI MUŠKARCA

Prevela
Aleksandra Čabraja

Laguna

Naslov originala

Steve Harvey with Denene Millner
STRAIGHT TALK, NO CHASER

Copyright © 2010 by Steve Harvey
All rights reserved
Published by arrangement with HarperCollins Publishers
Translation copyright © 2011 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Ova knjiga je posvećena uspomeni na moju voljenu majku
ELOIZ VERU HARVI,
koja me je učila ljubavi i veri u BOGA,
i na mog oca
DŽESIJA „SLIKA“ HARVIJA,
kome je najvažnije bilo da me nauči da budem muškarac.
Sve je to doprinelo da uvek grabim napred,
čak i u najtežim trenucima...
Mnogo mi nedostaju. Nadam se da sam im osvetlao obraz.*

SADRŽAJ

Uvod ix

I RAZUMETI MUŠKARCA

1. Sazrevanje muškarca 3
 2. Zabavljanje po dekadama:
Vodič za muška osećanja u vezama u dvadesetim,
tridesetim, četrdesetim, pedesetim i kasnije 15
 3. Da li se muškarci plaše žena? Mit ili istina 33
 4. Nije svaki sponzor dobrica 49
-

II PRONAĆI MUŠKARCA

5. Mrtva tačka: on ne želi da se obaveže,
vi ne želite raskid – šta sad? 61

6. Prekinimo igru: postavite muškarcu
prava pitanja da biste dobili *prave* odgovore 83
7. Najvažniji je utisak: ne dozvolite
da vaš „loš“ dan bude njen „dobar“ dan 99

III ZADRŽATI MUŠKARCA

8. Kolačić: još nešto o tome zašto je
muškarcima potreban i zašto vi treba da ga čuvate 115
9. Reč na slovo „Z“:
kako da dobijete ono što želite bez zvocanja 133
10. Pokažite zahvalnost: malo
zahvalnosti mnogo znači 147
11. Novac i razum: kako
rešavati novčane teškoće s muškarcima 161
12. Umetnost sklapanja nagodbe: kako
da od muškarca dobijete ono što želite 177

IV PITANJA I ZAPOVESTI

- Pitajte Stiva – Još kratkih odgovora na goruća pitanja
koja ste oduvek želeli da postavite 195
- Za muškarce... Deset zapovesti
kako da udovoljite ženi 211
- Rečnik Stivovih izraza 215
- Izjave zahvalnosti 217
- O autorima 221

UVOD

Čujem kuckanje njenih potpetica po betonu, sve brže, sve glasnije. Popela se na treći sprat garaže – zao-bišla je liftove i trči posred ulice pokušavajući da me sustigne pre nego što stignem do svog auta, ili da me zaustavi ako krenem. Upravo u trenutku kad se zavlačim na zadnje sedišta, ona me hvata: „Stive Harvi! Stive Harvi! Dobila... sam... prsten“, kaže ona, mašući mi levom rukom ispred nosa i istovremeno pokušavajući da dođe do daha posle iznenadne trke. Guta pljuvačku, još jednom duboko udahne, a zatim počinje iz početka. „Rekli ste da treba da zahtevam brak i da mu kažem kako, ako želi da ostanemo zajedno, mora da mi kupi prsten. Uradila sam kako ste rekli i dobila ga, Stive Harvi. Dobila sam prsten!“

Priče poput njene slušam skoro svaki dan: neke žene mi pišu pisma, govoreći mi da žale što nisu imale moju prvu knjigu *Ponašaj se kao dama, razmišljaj kao muškarac* u rukama dok su tračile vreme s nedostojnim tipovima; neke mi šalju mejlove s pričama o tome kako bi bolje prepoznale

muškarce koje vredi zadržati da su unapred znale šta muškarce motiviše, što sam u toj knjizi objasnio; druge se javljaju u emisiju *Jutarnji šou Stiva Harvija* ili dolaze na potpisivanja mojih knjiga, rasprave o ljubavnim vezama i televizijske nastupe, ili mi šalju pitanja na moj internet sajt o zabavljanju, zahvaljujući mi na objašnjenjima i zaklinjući se da će imati na umu moje savete dok traže, započinju i izgrađuju veze sa suprotnim polom. S više od dva miliona prodatih knjiga širom sveta, prevedenim na mnoštvo jezika u preko trideset različitih zemalja, ponosim se time što je ono o čemu sam govorio u *Ponašaj se kao dama, razmišljaj kao muškarac* razmotreno, razrađeno, pretreseno i napokon s oduševljenjem usvojeno širom sveta. Zahvalan sam i zbog toga što mi je to otvorilo mnoga vrata. Proglašen sam stručnjakom za ljubavne veze u nacionalnom jutarnjem televizijskom programu i u jednom od najčitanijih i najuglednijih svetskih ženskih časopisa (mada i dalje tvrdim da sam samo stručnjak za muški mozak, u pogledu načina razmišljanja i razloga zbog kojih radimo ono što radimo).

Biću iskren. Nisam to očekivao. Kad sam počeo da pišem svoju prvu knjigu, nameravao sam samo da to podelim sa ženama koje mi šalju pitanja za onaj deo moje radio-emisije koji se zove *Strawberry Letter* i dolaze na moje komičarske nastupe klimajući glavom dok slušaju kako komentarišem ljubavi i veze; da napišem, potpuno otvoreno i bez uvijanja, vodič za razumevanje muškog načina razmišljanja o ljubavi, seksu, zabavljanju i braku. Nadao sam se samo da će to pomoći ženama da zađu iza mitova, stereotipa i rasprostranjenih zabluda koje određuju njihovo ponašanje u vezama s nama; namera mi je bila da im objasnim ko smo zapravo mi i šta treba da učine da bi nas osvojile u „igri zabavljanja“.

Namere su mi bile čiste: duboko mi je stalo do svega toga jer sam muž, sin, radio-voditelj koji se kroz svoje emisije svakodnevno obraća milionima žena i, što je najvažnije, otac četiri kćerke – divne mlade žene koje zaslužuju dobre muškarce koji će ih voleti, poštovati i postupati s njima onako kako one žele da ih muškarci vole i poštuju i da postupaju s njima.

Otkrio sam, međutim, da knjiga *Ponašaj se kao dama, razmišljaj kao muškarac* jednostavno nije dovoljna. Dok sam vodio seminare o zabavljanju širom zemlje, otkrio sam da, ma koliko smatrao da sam podrobno objasnio šta motiviše muškarce, žene i dalje imaju bezbroj pitanja o tome zašto se mi muškarci ponašamo i reagujemo onako kako to činimo u ljubavi. Ako bih ispričao grupi žena da muškarce motiviše samo ono čime se bave, koliko zarađuju i ko su, žene su želele da znaju zbog čega je sigurnost muškarcima važnija od zaljublivanja. Ako bih im rekao da muškarac iskazuje svoju ljubav tako što obezbeđuje, obznanjuje i štiti svoju izabranicu, one su htele da znaju zašto muškarci ne mogu da vole onako kako vole žene – rukovodeći se srcem. Na svako pitanje na koje sam odgovorio u poglavlju „Kratki odgovori na pitanja koja ste oduvek želeli da postavite“ – od „Šta muškarci smatraju seksepilnim?“ i „Smeta li vam ako vam žena ne radi?“ ili „Da li muškarcu smeta ako žena ima prijatelje muškarce?“ i „Je li važno da budemo na strani njegove mame?“ – bilo je po pedeset novih pitanja o kojima ništa nisam rekao.

Bilo je, takođe, i izvesnih spornih pitanja. Neke žene je zanimalo zbog čega sam im savetovao da ne spavaju s muškarcima barem devedeset dana, dok razmatraju njihove namere. Neke su tvrdile da ako se usude da nameću pravila

i zahteve i otvoreno govore muškarcu da žele ozbiljnu vezu, time mogu da odbiju momke koji bi inače mogli biti zainteresovani za njih; druge su se pitale jesam li ja, komičar koji se dva puta razvodio, sposoban da dajem savete ženama o tome kako da ostvare trajnu i uspešnu vezu.

Sva ta pitanja, primedbe, neslaganja i zahtevi za pojašnjenjem i novim odgovorima podsetili su me na to da su žene svakako najznatiželjnija bića koja je Bog stvorio; i ma koliko puta objašnjavao nešto svojoj ženi, kćerkama, svojim prijateljicama i koleginicama, a naročito čitateljicama moje knjige *Ponašaj se kao dama, razmišljaj kao muškarac*, žene će jednostavno želeti da čuju više odgovora nego što ih moja prva knjiga nudi i koliko god im ja, ili bilo koji drugi muškarac, govorio da možda treba da porazmisle i malo izmene svoj odnos prema muškarcima, one i dalje oklevaju. Delom je to i zbog toga što način ponašanja žena prema muškarcima određuju prvenstveno druge žene, majke, tetke, rođake, drugarice i urednici ženskih časopisa (opet uglavnom žene). Muškarci retko kada izražavaju svoje mišljenje u vezi sa zabavljanjem i ljubavnim vezama, a još manje govore ženama kako da ostvare uspešnu vezu. Stoga se, kad muškarac progovori o toj temi, često čini da se njegov saveti kose sa svima onima koje su žene prethodno čule. Zato shvatam oklevanje nekih žena da prihvate taktičke savete koje sam im ponudio – i razumem da oni kod njih možda izazivaju strepnju.

Time želim da kažem da sam saslušao vaša pitanja, nedoumice, pritužbe i krike – i da su mi oni dali na znanje kako treba detaljnije da objasnim zbog čega se muškarci ponašaju onako kako se ponašaju, da bi žene mogle još bolje da shvate kako da pronađu muškarca svojih snova, ili da ojačaju

vezu koju već imaju i pronađu zadovoljstvo u sopstvenoj snazi, hrabrosti, moći i mudrosti.

Ovog puta iscrpno objašnjavam: zašto izgleda da muškarci nikada ne čine ono što vi želite onda kada vi to želite; kako da se seksualno najbolje uskladite sa svojim muškarcem; i šta muškarci misle o zabavljanju u određenim godinama, od dvadesetih nadalje. Takođe detaljnije obrađujem kako najpopularnije, tako i najspornije teme koje je pokrenula knjiga *Ponašaj se kao dama, razmišljaj kao muškarac*, među kojima su: šta muškarci zaista misle o ustaljenoj pretpostavci da ih jake, nezavisne žene plaše; kreativni načini da navedete muškarca da poštuje vaše zahteve i merila; kako da postavite muškarcu prava pitanja da biste dobili iskrene odgovore; i provereni načini da navedete muškarca da se trajno veže za vas.

Nadam se da ćete, pošto pročitate ovu knjigu i iskreno razmislite o svemu što sam podelio s vama, još bolje razumeti muškarce i svakako shvatiti koliko smo neverovatno jednostavni. Mi posmatramo svaku situaciju iz istog ugla, oslanjajući se na iste principe, retko kada menjajući stav. Zaista nema svrhe da primenjujete svoj način razmišljanja na jednačinu ljubavne veze, niti da očekujete od svog muškarca da usvoji vašu logiku kad je reč o zabavljanju i vezivanju; na kraju krajeva, vi ne možete izmeniti muškarce. Bezbroj žena me je pitalo: „Stive, kada ćeš napisati knjigu u kojoj ćeš reći muškarcima šta treba da rade?“ Pa, ne postoji predavanje koje bih mogao da održim, rasprava koju bih mogao da pokrenem, okrugli sto koji bih mogao da vodim na televiziji a koji će navesti muškarca da uzme u ruke knjigu o ljubavnim vezama i udubi se u nju. On je jednostavno neće pročitati. Mogu da se kladim u poslednju paru da biste, čak

i kada bismo te knjige besplatno delili, na prste jedne ruke mogli izbrojati muškarce koji bi se prihvatili knjige o tome kako da se bolje slažu sa ženama. Pre svega, muškarac nikad ne bi dopustio drugom muškarcu da mu govori šta treba da radi u sopstvenoj kući sa sopstvenom ženom. Drugo, jemčim vam da njemu uopšte ne treba Stiv Harvi da mu kaže šta da radi, posebno ne pošto sam već otkrio pravila igre u knjizi *Ponašaj se kao dama, razmišljaj kao muškarac*, a pogotovo pošto ovde otkrijem sve muške tajne u vezi sa zabavljanjem.

Nadam se, međutim, da će žene koje odluče da pročitaju ovu knjigu pronaći dovoljno hrabrosti da postupe protivno široko rasprostranjenim mišljenjima o ljubavnim vezama i da jednostavno dobro promisle o savetima koje im pružam na ovim stranama, i primene ih. Razumem da je teško plivati u nepoznatim vodama – čak i zastrašujuće. Međutim, želim da vas ohrabrim da proširite svoje vidike i zaboravite na strah. Na kraju krajeva, najčešći uzrok neuspeha jeste strah od neuspeha. Ako iskreno želite da promenite svoju sreću kad je reč o ljubavi, zašto da ne pokušate? Ako ono što ste dosad radili nije dalo rezultate, zašto ne biste probali da primenite ono što sam vam izložio i u ovoj knjizi i u knjizi *Ponašaj se kao dama, razmišljaj kao muškarac*? Krenite napred – rizikujte; ne govorim vam da treba da pođete u planinarenje na opasan uspon bez zaštitne opreme; ne kažem vam da skaćete iz aviona bez padobrana; i ne nagovaram vas da se vežete lancem, zaronite u cisternu punu vode i pokušate da izronite. Samo vam predlažem da probate drugačije da razmislite o vezama, na osnovu svih istina koje ćete o muškarcima saznati sa stranica mojih knjiga.

Iskreno se nadam da ćete sve ove informacije upotrebiti da steknete samopouzdanje – da shvatite kako sami u svojim

rukama držite ključ uspešne veze. Razumem da mnoge žene nerado prihvataju ideju da je teret postizanja veze kakvu žele isključivo na njihovim plećima, ali tako je kako je. Blagoslovene ste ogromnim sposobnostima koje mi muškarci nemamo, a upravo te sposobnosti jesu ono što apsolutno, neizostavno morate upotrebiti da biste dobile ono što želite.

Promenite pristup, prigrabite svoju moć, dignite glavu i krenite u pohod osvajanja ljubavi koju zaslužujete. Ako tako učinite, gotovo da nemate šta da izgubite, ali zato možete i te kako mnogo dobiti.

PRVI DEO

Razumeti muškarca

1

SAZREVANJE MUŠKARCA

Kad mi je bilo dvadeset i četiri godine, brak me ni najmanje nije zanimao.

Da, verovao sam svim srcem u ideju braka; na kraju krajeva, moji roditelji bili su venčani šezdeset i četiri godine, dok mi majka nije umrla. I imao sam iskrenu nameru da i sam steknem ono što su oni imali: stabilnu vezu u domu punom ljubavi, snage, istrajnosti i mudrosti. Bilo je to jedino što sam znao. I zato sam smatrao da i te kako ima smisla dati prsten ženi koju volim i reći „Da“.

A tu je počinjala nevolja.

U nedeljama uoči venčanja, nisam imao stabilna primanja kojima bih izdržavao svoju buduću suprugu. U dnu duše znao sam da to nije u redu. Čak sam to i rekao svojoj majci; rekao sam joj da ću otkazati venčanje jer nemam posao, a smatram da to nije dobro. Budući da je moja majka želela da joj se deca ožene i udaju i da je znala kako bi se moja nevesta osećala kada bih otkazao njeno venčanje iz snova, odgovorila me je od toga. Pozivnice su već bile poslate. Gosti

su se unapred radovali predstavi. Ko sam ja da upropastim to divno veselje?

Mnogo godina kasnije majka mi se izvinila i rekla mi da me nikad ne bi nagovarala da se oženim da je znala koliko sam nepripremljen da budem dobar muž. Do tada smo već mogli da odredimo šta mi je nedostajalo – šta je osudilo moj prvi brak na propast još pre nego što su se markice koje smo zalepili na pozivnice osušile: nisam znao ko sam, šta treba da radim u životu i koliko ću pri tome zarađivati. Kao što sam objasnio u knjizi *Ponašaj se kao dama, razmišljaj kao muškarac*, sve što muškarac radi prelama se kroz njegovo zvanje (ko je on), kako je stekao to zvanje (čime se bavi) i nagradom koju dobija za svoj trud (koliko zarađuje). To su tri stvari koje svaki muškarac mora da postigne da bi se osećao da kao muškarac zaista ispunjava svoju sudbinu, a ako mu bilo šta od te tri stvari nedostaje, biće suviše okupiran time da bi mogao da se usredsredi na vas. Neće imati volje da se skradi, da ima decu ili da s bilo kim gradi svoj život.

U svom prvom braku nisam bio razrešio ta pitanja. Napustio sam koledž i zaposlio se u *Fordovoj industriji motora*. Kasnije sam otpušten i nisam dobio posao sve do mesec dana po venčanju. Bio je to samo način da nešto zaradim, ali sam znao da to nije ono što želim od svog života – da to nije moj životni poziv. A to me je mučilo. Kako da svoju ženu uverim i zagrejem za svoje planove za budućnost kad ni sam nisam bio siguran u njih? Kako je ona mogla da me poznaje kad ni sam nisam poznavao sebe? Kako bi ona mogla imati koristi od onoga što ja radim i koliko zarađujem kada nisam ništa radio niti zarađivao? Bio sam ozlojeđen, finansije su nam bile u očajnom stanju i stalno smo se zbog nečega svađali.

Zato što ja nisam bio muškarac.

Naravno, ona se udala za pripadnika muškog roda, a ja sam imao i izvesne dobre osobine. Bio sam dobrodušan i pouzdan; bio sam veoma dobar zaštitnik; i nisam se nimalo ustručavao da svakome i svima objavim da je ona moja a ja njen. A iz našeg braka proizašlo je i nešto dobro, mnogo toga dobrog: moje kćerke Karli i Brandi i moj sin Stiv. Ali ja nisam bio muškarac u pravom smislu reči. A to nas je koštalo.

Žalim što me otac nije upozorio, što me nije posadio ispred sebe i podučio me nekim pojedinostima u vezi s brakom. Možda mi je mogao reći da jednog dana kućne čas kada se čovek mora odreći svih ludorija – nestašluka u školi, menjanja devojaka. Žalim što mi nije rekao da ću, ako ne budem prestao da se glupiram u određenim godinama, platiti cenu zbog svoje neusredsređenosti, zbog odlaganja svojih snova o tome da treba da postanem zabavljač. Da je to učinio, svi bismo bili pošteđeni velikog bola. Nije podeleo sa mnom svoje mišljenje o tome kada dečak mora da se usredsredi da bi sazeo u muškarca. Nije mi rekao: „Slušaj, Stive: imaš nekoliko godina da se zabavljaš s raznim ženama dok to razrešiš, a jednom kada shvatiš ko si, šta želiš da radiš i kako želiš da zarađuješ za život, pronađi partnerku koja ti može pomoći da to ostvariš.“

Bilo bi sjajno da me je moj otac tako poučio. Ali muškarci to ne rade.

Mi nismo naročito vični komunikaciji, ni razmeni informacija. Nema priručnika u kome piše da bi negde između dvadeset pete i dvadeset sedme godine trebalo da ustanovimo šta želimo da radimo sa svojim životom i da bi između dvadeset osme i tridesete godine trebalo da se skrasimo sa ženom koja je posvećena tome da nam pomogne da ostvarimo svoje ciljeve i snove, kao što i mi treba da pomognemo

njoj da ostvari svoje. Umesto toga, neprestano slušamo: „Još si mlad – izluduj se, uživaj, dobro se provedi, nemoj se vezivati, nemoj se ozbiljno zabavljati s devojkama.“ A pošto se finansijski sredimo i ubedimo sebe kako smo spremni da se skrasimo, već smo prošli kroz bezbrojne „veze“ ostavljajući za sobom napuštene žene od kojih su neke slomljene i ogorčene, jer je nama bilo važnije da na svoj švalerski pojas dodamo još jednu „recku“, nego da se ponašamo časno. Jurili smo onu zlatnu zvezdicu koju neki muškarci dodeljuju jedni drugima kada se zabavljaju s više žena istovremeno. A za vaše muke? Tapšu nas po leđima – i govore nam uvek iznova i iznova da tako i treba da radimo ako smo pravi muškarci.

Muškarce retko kada tapšu po leđima kad se ožene.

Štaviše, oženjeni muškarci, bilo da su srećno oženjeni ili ne, neprestano nam pričaju o užasima braka, većito ističući da sva sloboda u kojoj uživamo kao neženje netragom nestaje kad se jednom „zakopamo“ – kao da je brak neka vrsta smrtne kazne. Zaista, među muškarcima, razgovori u vezi s brakom zasnovani su na pošalicama i vicevima pre nego na istini, a to je da je brak – brak zasnovan na ljubavi, poštovanju, odanosti i poverenju – nešto najbolje što se muškarcu može dogoditi. Hil Harper je to istakao za okruglim stolom koji smo zajednički vodili u *Najtlajfu*; Hil, glumac koji je napisao nekoliko izuzetnih knjiga o komunikaciji između muškaraca i žena, tvrdio je da bi za neoženjene muškarce bilo veoma korisno kada bi oženjeni muškarci javno priznali da iza zatvorenih vrata sebi i svojim ženama govore: „Hvala bogu što postoji brak. Hvala bogu što imam porodicu. Hvala bogu što me neko podržava i pomaže mi da i sutra odem na posao. Brak je stvarno dobra stvar.“

To je, svakako, ono što muškarca čini celovitim.

Krajnje je vreme da počnemo to da govorimo muškarcima od malih nogu. Treba da ih odvedemo u stranu i objasnimo im da dolazi vreme kada će morati da prestanu da se glupiraju. Jer pošto to učine, mogu se posvetiti tome da pronađu jedno drugo, da se zaljube, da zasnuju porodicu i da provedu ostatak života podržavajući i sanjajući i sazrevajući – zajedno. To nije nešto čemu žena može da nas nauči; majka ne može da sedne sa svojim sinom koji ima dvadeset dve ili dvadeset tri godine i da mu objasni šta znači biti muškarac; ona nema pojma o takmičarskom duhu s kojim mi živimo, o onome što nas pokreće i sa čime se suočavamo svaki put kad otvorimo vrata i krenemo u svet – ništa više nego što muškarac može da zamisli kako izgleda biti mlada žena. Mi beskrajno volimo i obožavamo svoje majke, ali one se ne mogu staviti u naš položaj; muškarci i žene su previše različiti i one će omanuti u mnogo čemu – od najjednostavnijih stvari, kao na primer kako da se otresete kad pišate, do najsloženijih, kako da se suprotstavite drugom muškarcu i da pri tome zadržite svoje dostojanstvo, a da ipak niko ne bude povređen.

Naravno, shvatam da govoriti ženama da ne mogu naučiti dečake kako da postanu muškarci nije ni od kakve pomoći; svet je pun samohranih majki koje se same snalaze, dok očevi njihove dece beže od ogromne odgovornosti njihovog vaspitavanja. A čini se i da su mnogi muškarci koji su posvećeni svojim porodicama i žive s njima često psihički odsutni, jer su opsednuti poslom. Međutim, neophodno je da dečaci koji uz sebe nemaju oca koji bi im pomogao da se snađu upoznaju neke pozitivne, jake muške uzore – ujaka, savetnika, trenera, učitelja, komšiju – da bi imali s kim da razgovaraju i da bi neko mogao da se postara za to da naši sinovi nauče ono najvažnije.

Razume se, ja to objašnjavam svojim sinovima, Vintonu, Džejsonu i Stivu. A to objašnjavanje počinje čim izjutra otvorim oči. Svakog dana, moji sinovi se bude u isto vreme kad i ja – makar to bilo i u zlo doba ili u cik zore. Ako ja dižem tegove i vežbam na pokretnoj traci u pola pet ujutru, to rade i oni. Ako ja odlazim na posao u pola šest i radim do šest posle podne, i oni se oblače i odlaze nekuda. Ako moraju u školu ili imaju mnogo obaveza, ipak moraju da ustanu i, pre nego što se spremaju da krenu, javljaju mi porukama svoj dnevni raspored – na čemu rade i kakav će posao obaviti pre nego što sednu da doručkuju. Evo kako izgledaju tipične jutarnje poruke mojih sinova:

22. maj

7.06 (Džejson): Uskoro ću zvanično biti diplomac Akademije *Harvi*. Imam još jedan ispit sledeće nedelje, a onda ćeš se ponositi mnome. Danas ću očistiti prednje dvorište i radnu sobu. Pozdrav, tata, čujemo se.

7.10 (Ja): Već se ponosim. Samo mi daj razlog da se pohvalim. Priušti tati nešto lepo da ponese u starost.

7.11 (Džejson): Razumem, šefe. Unapred se radujem.

A kad nešto zabrljaju, umem da budem i oštar. Baš kao jutros, kada je trebalo da se svi nađu sa mnom u našoj porodičnoj teretani u četiri ujutru, na grupnom treningu. Hej, ako se ja budim pre zore i naprežem da bih mogao da im priuštim život kakav vode, najmanje što mogu da učine jeste da mi prave društvo dok to radim. Pa, u četiri i deset već sam uveliko počeo da vežbam, a moji sinovi su još bili u nesvesti; kad sam nazvao Stiva na mobilni, rekao mi je da su oni svi „zaboravili“ taj plan. Prvo sam poslao poruku Džejsonu,

podsećajući ga da, baš kao u džungli, gorila (ja) uvek hvata svoj plen, a gazele (moji momci) nisu dovoljno jake ni brze da održe korak s njim:

7. 59 (Ja): Odrasla gorila 2, gazele 0.

8.00 (Džejson): Odakle ti dva poena?

8.01 (Ja): Gorila uzima šta hoće. Ja sam uzeo dva poena.

8.02 (Džejson): Preoteću ti jedan posle podne. Biblija ti je u mojoj sobi – LOL.

8.02 (Ja): Rekao sam gospođi Ani da je tamo stavi. Sad znaš zašto. Gorila 3, gazele 0.

8.06 (Džejson): Tata, kako stalno dobijaš poene?

8.15 (Ja): Stalno napadam. To dolazi iznutra, iz utrobe, znaš? Iz mišića. Iz volje za pobedom. Iz želje da staneš na crtu i pokažeš se. Iz ponosa. Gde ti je ponos kad treba da uradiš nešto što si rekao da ćeš uraditi? Da ja ne radim ono što kažem, niko od vas me ne bi poštovao. Moja želja da me poštuju tako je jaka da me gura dalje. Gde je tebi ponos?

Želeo sam da znaju da se njihov otac zaista napreže – da, dok oni spavaju, ja trčim i radim trbušnjake, a zatim odlazim na posao i zarađujem lepe pare da bih mogao da platim sve naše račune i obezbedim da svi imamo krov nad glavom, toplu postelju i hranu na stolu – dom. Za sebe. Za njihovu majku. Za njih.

Za sve nas.

I pričam im – stalno im pričam – šta znači biti pravi muškarac. Kad bi više muškaraca zaista shvatalo šta to znači, mnoge poteškoće s kojima se neprestano borimo u vezama bi nestale – deca koja rastu bez očeva, retko sklapanje brakova,

česti razvodi. Spisak je ogroman. Moj otac nije sa mnom mnogo razgovarao, ali mi je primerom pokazao šta znači biti odan otac i muž, naučio me je predanom radu i tome koliko je takav rad važan za brigu o porodici; naučio me je da treba da poštujem svoju partnerku i da isto poštovanje zahtevam i od dece; i tome da deci koju izrodiš treba da budeš najbolji mogući otac. Jesam li to dobro shvatao? Ne uvek. Pre nego što sam pronašao sebe u vezi, prošao sam kroz dva neuspela braka. To je ljudski. Ali sam svaki put izvlačio pouke iz tame – iz neuspeha. A onda sam se zarekao da neću dopustiti da mi se to opet desi, ne samo zbog moje žene i našeg braka, već i da bih pružio primer svojoj deci – sinovima i kćerima – koji me posmatraju i, kao što sam se ja ugledao na svog oca, ugledaju se na mene, da vide kako treba da se ponašaju prema onome koga vole, a svakako i kakvo ponašanje treba da očekuju od onoga koga vole.

Na vrhu te liste osobina koje svaki muškarac treba da ima jeste „uradi ono što kažeš da ćeš uraditi“. To je glavno obeležje muškosti. Po tome vas ljudi procenjuju – po tome odmeravaju koliko će vas poštovati. Mi muškarci se stalno hvališemo šta ćemo uraditi – „Ma ne brini, čoveče, ja sam tu“ i „Nema frke, ja mislim o tome“ i „Obećavam ti, biću uz tebe“ – ali ako te reči nisu potkrepljene delima, one ne znače ništa. Ni našim sinovima. Ni našoj deci. Ni našim prijateljima. A pogotovo ne ženama.

Žene ne žele da slušaju izgovore o tome zašto niste ispunili obećanje, naročito kad je reč o dobrobiti njihove dece. Ali muškarac koji obećava da će zaštititi svoju dragu, mora zaista da učini sve što je potrebno da bi se ona osećala bezbednom. Muškarac koji obeća da će obezbediti svoju dragu svakodnevno naporno radi da bi pristojno zaradio, da bi ona

i njihova porodica mogli da imaju sve što im je potrebno, a možda čak i ponešto od onoga što žele. Muškarac koji obeća da će voleti svoju dragu neće je prevariti ni udariti, niti je emocionalno i psihički zlostavljati; već će je voleti onako kako žena želi da bude voljena – tako što će joj biti veran, poštovati je i starati se o njenim potrebama.

Uspešnost u svemu tome zasnovana je na jednostavnom principu muškosti: učiniti ono što ste obećali. Ako tako ne radite, onda će svi oko vas imati pravo da misle da ste običan bezveznjak – vaša žena će imati pravo da kaže: „Devojke, taj nije ni za šta.“

To sam prvi put u životu shvatio s trideset godina, pošto su me izbacili s koledža i pošto sam izgubio posao u fabrici, a brak mi je pao na niske grane. Živeo sam vozikajući se tamo-amo s nastupa na nastup, trudeći se da se dokažem kao komičar i neprestano pričajući sam sa sobom, od grada do grada, od mesta do mesta, od kluba do kluba. Sve viceve pisao sam na sav glas; govorio sam o životu i o tome kako sam dogurao dotle da nemam dom u koji bih mogao da se vratim. Kada ostanete sami, zaista možete štošta da raščistite. Jednom sam pregurao čitave tri nedelje a da ni s kim živim nisam razmenio ni reč, osim kratkog: „Zdravo, kako si?“ Hoću da kažem, ušao bih u klub i potražio upravnika koji bi mi rekao: „Hvala ti što si došao, druže. Nastupaš za dvadeset minuta, dobićeš piće za barom“, a ja bih izašao i ispričao svoje viceve, zatim bi mi, kad bih sišao sa scene, upravnik opet prišao i rekao mi: „Izvolite vaš novac, gospodine – sjajno“, ja bih se vratio u auto i nastavio tako dalje. Zarađivao sam svega sedamdeset pet dolara po nastupu, nisam mogao da rasipam novac na hotele, a svakako ga nisam trošio ni na telefoniranje, te bih ga stavio na stranu i ostao u autu, čekajući

sledeći nastup. Pokušajte da provedete makar dva dana ne razgovarajući ni s kim. Kladim se da nećete uspeti. Ali ja sam tako radio tri nedelje i počeo sam sebi da postavljam neka pitanja, a i da odgovaram na njih. Otkrio sam štošta o sebi i shvatio da nisam bio onakav muž kakav je mojoj ženi bio potreban i da nisam obezbedio nju ni decu, pa čak ni sebe, onako kako je trebalo. Prosto rečeno: nisam radio ono što sam rekao da ću učiniti. A dok to nisam radio, nisam mogao da budem pravi muškarac.

Nisam jedini muškarac koji tako razmišlja. Uvek iznova, na turneji povodom knjige *Ponašaj se kao dama, razmišljaj kao muškarac*, muškarci su ustajali i ponavljali iste ideale i osećanja. Nikada neću zaboraviti jednog muškarca koji je prišao mikrofONU na jednom mom nastupu: ćelav, sa urednom bradicom, u finom sakou i beloj košulji. Prisutne žene su ga zapazile; pričao je o tome kako se u svojoj prošloj vezi stideo jer još nije bio pronašao sebe – nije bio ostvario karijeru i finansijski status kakav je priželjkivao. Ali, dodao je on, od tada je radio na sebi i shvatio za šta je sposoban i sada se oseća mnogo bolje. „Nisam loš čovek“, rekao je, „ali sam izuzetan muškarac. Nemam sve pare ovog sveta, ali imam osobine koje krasi dobrog muža. Ako vam je potrebna zaštita, tu sam. Ako vam treba novac, nemam baš mnogo, ali doneću vam kući ono što imam. Daću vam svoje prezime. U stanju sam da radim bilo šta, pa ako treba nešto da se popravlja u kući, i to umem. Radim ono što kažem, i govorim ono što mislim.“ A onda je rekao pravu stvar: „Ono što mi nedostaje, to je prava žena. Kad bih u svom domu imao pravu ženu koja ume da me stabilizuje – da me podrži – bio bih još bolji.“

Taj čovek je napokon shvatio ono što svi na kraju shvataju: da moramo naučiti da budemo muškarci pre nego

što možemo postati bilo šta nekome ko želi da nas voli – a svakako pre nego što možemo da im uzvratimo ljubav. A kad to jednom raščistimo? Tad stižemo do neke vrste celovitosti, onoga što navodi muškarca da poželi da bude još bolji, ne samo radi sebe, već zarad onih koje voli. Ne bih mogao da nabrojim koliko mi se neverovatnih stvari desilo kao poslovnom čoveku, snabdevaču, mužu, ocu i muškarcu, otkad je u moj život ušla prava žena; nikad ranije nisam doživeo takve uspehe i dostignuća kao otkad smo Mardžori i ja krenuli zajedničkim putem. Pojavio sam se kod Opre, kod Elen, postao sam saradnik u emisiji *Dobro jutro, Ameriko*; pozvan sam da govorim u crkvi. U *crkvi*. Nikada me u životu niko nije pozvao da govorim u božjoj kući. Nikad. Sve to nisam zaslužio samo time što sam odlučio da budem bolji, već i zahvaljujući tome što je neko u meni video nešto bolje. To su приметili čak i ljudi koji su me godinama poznavali. Dođavola, imam svoju sliku iz 1995. na kojoj sam to mogao da vidim – fizički danak koji su moj život i odluke uzimale mom telu, zato što nisam bio onakav čovek kakav je trebalo da budem i zato što nisam imao uz sebe pravu ženu, koja bi me kao muškarca učinila celovitim. Lice mi se obesilo. Užasno sam se ugojio, jednostavno sam izgledao grozno; teško je poverovati da sam bio toliko očajan.

Sada sam raščistio svoj dom. Izbacio sam iz svog života sav otpad tako da, kad se pojavio blagoslov, a to je bio pre svega i iznad svega moj odnos s Bogom, moja spoznaja o tome šta me usrećuje – uspeh u karijeri i jaka žena puna ljubavi kraj mene – mogao sam da primim te blagoslove i počnem da činim prave stvari.

Tu poruku prenosim i svojim sinovima, da bi i oni saznali tajnu: nauči da prvo budeš muškarac. Zatim pronađi pravu

ženu, koja može da izvuče ono najbolje iz tebe – da postaneš još bolji. Brak nije smrtna presuda. On je celovitost.

Moji sinovi.

Prošlog proleća Stiv i Džejson su položili prijemne ispite i stekli pravo da se upišu na koledž. S njima ćemo izgraditi tradiciju. Ja sam u svojoj porodici bio prvi koji je otišao na koledž, ali sam omanuo. Ali moji sinovi su primljeni u *Morhaus*. Kad su ih obavestili o tome, sedeo sam u svojoj radnoj sobi i plakao; moji sinovi idu na ugledni koledž koji se ponosi bogatom tradicijom, i bio sam presrećan. Kad me je video, Džejson me je začuđeno pogledao i pitao me zašto sam uznemiren, šta su učinili da me na to navedu.

„Ti ne znaš koliko mi to znači, sine“, odgovorio sam jednostavno. „Ne skupljam oko sebe robijaše, ne davim se u teškoćama, a vas dvojica idete na *Morhaus*. Pusti me malo da to proslavim. Nema to veze s vama.“

Shvatam da moj posao još nije završen – da Džejson i Vinton i Stiv imaju još dug put pred sobom pre nego što budu sazreli kao muškarci. Ali su na pravom putu.

Molim Boga da prihvate moje pouke kao i one koje će sami saznati na svom putu, i da brzo postanu muškarci koji će biti sposobni da usreće nekoga – sebe i svoje voljene. I pored toga, hoće li grešiti? Da. Ali moj je zadatak da toga bude što manje.

2

ZABAVLJANJE PO DEKADAMA

Vodič za muška osećanja u vezama
u dvadesetim, tridesetim,
četrdesetim, pedesetim i kasnije

Nedavno sam izveo na ručak svoju kćerku Lori – samo ona i ja, oči u oči – i neću da lažem: bio sam poprilično zabrinut. Bilo je to, na kraju krajeva, prvi put da zajedno provodimo vreme bez njene majke Mardžori, koja je uvek tu da podstiče razgovor. Hoću da kažem, kada vodim sinove na ručak, tu nema mnogo priče; ja im kažem: „Naruči sebi nešto da pojedesh, čoveče“, oni naruče hranu i jedemo. Svi ustaju od stola srećni i zadovoljni. Ali pomisao da ću sedeti u restoranu sam s Lori naterala me je da se suočim s nekim stvarima, na primer s tim da nemam pojma o tome šta trinaestogodišnjakinje misle, vole, niti šta ih zanima.

Međutim, toga dana nešto sam naučio.

„Pa, tata, kad mogu da počnem da izlazim s momcima?“

U mislima sam zavrištao: „Ko je, dođavola, taj dripac koji hoće da izađe s tobom? Ti imaš trinaest godina – još si mala! Ubiću ga golim rukama!“ U stvarnosti sam, međutim, uspeo da polako izbrojim do deset, progutao nekoliko knedli